

Jan Kajfosz

Magia w potocznej narracji

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2009

Magia w potocznej narracji

NR 2693

Jan Kajfosz

Magia w potocznej narracji

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2009

Redaktor serii: Publikacje Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji
Robert Mrózek

Recenzent
Jan Miodek

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział pierwszy	
Folklor narracyjny jako tekst potoczny i jego kognitywny wymiar	15
Folklor jako „nie-tekst”	30
Status świata przedstawionego folkloru jako wyznacznik gatunkowy	33
Folklor i krytyka poznania	37
Folklor jako postać języka naturalnego	43
Rozdział drugi	
Między porządkiem świata a systemem języka	47
Rozdział trzeci	
Relatywizm obrazu świata jako problem semiotyczny i fenomenologiczny	67
Rozdział czwarty	
Kategoryzacja jako porządkowanie świata	79
Rozdział piąty	
Kategoryzacja jako semioza	93
Rozdział szósty	
Metafora, metonimia i symbol	103

Rozdział siódmy	
Mit jako znak i jako tekst	117
Budowanie kosmosu przez nadznaczenie	119
Budowanie kosmosu przez sąd i logikę sytuacyjną	124
Budowanie kosmosu przez narrację	128
Rozdział ósmy	
Kategoryzacja, pamięć i folklor narracyjny	135
Rozdział dziewiąty	
Relacyjny i wielopłaszczyznowy charakter obrazu świata	155
Gdzie jest <i>sacrum</i> , a gdzie <i>profanum</i> ?	158
Co jest dobre, a co złe?	161
Gdzie jest centrum świata, a gdzie są jego peryferie?	165
Rozdział dziesiąty	
Kategoryzacja w magicznym obrazie świata	175
Mit wiecznego powrotu	184
Harmonia świata, przewidywalność i fatum	196
Sprawcza moc języka	205
Elementy i relikty magii w kulturze ludowej Śląska Cieszyńskiego	211
Rozdział jedenasty	
Analiza tekstów przykładowych	223
Pochodzenie tekstów przykładowych i zasady ich interpretacji	223
Teksty przykładowe	228
Zakończenie	279
Bibliografia	289
Słowniczek trudno zrozumiałych wyrazów gwarowych	301
Indeks osobowy	305
Summary	311
Zusammenfassung	313

Wstęp

Niniejsza publikacja stanowi próbę odpowiedzi na wyzwania związane z transformacją, jaka dokonuje się w językoznawstwie od końca XX wieku, której świadectwem jest choćby dwutomowa praca zbiorowa *Polonistyka w przebudowie* (CZERMIŃSKA i in., red., 2005), będąca pokłosiem ogólnopolskiej konferencji polonistów zorganizowanej w roku 2004. Pokazuje ona, że w językoznawstwie polskim dość szeroki jest konsensus co do potrzeby włączenia problematyki społeczno-kulturowego podłoża międzyludzkiej komunikacji do centrum zainteresowań językoznawczych. Ów konsensus sprowadza się do postulatu uczynienia przedmiotem badań językoznawczych człowieka jako użytkownika języka, człowieka tworzącego społeczność komunikacyjną, która zawsze odznacza się specyficznym porządkiem symbolicznym, przekładającym się na określony porządek poznawczy. Jak zauważa J. Bartmiński: „Przedmiotem współczesnego językoznawstwa jest język traktowany humanistycznie, to znaczy jako swoiście, wieloaspektowo uporządkowany zbiór znaków i reguł, ujmowany w relacji do człowieka, jego zachowań psychicznych i społecznych oraz świata jego kultury” (BARTMIŃSKI 2005: 41). Przebudowa polonistyki, sygnalizowana we wspomnianych tomach, ma tu oznaczać przesunięcie tematyki badawczej, która mogła do tej pory uchodzić za w miarę peryferyjną, do centrum zainteresowań językoznawczych. Podobne przemiany można zresztą odczytać jako swoisty *cultural* czy nawet *social turn* w językoznawstwie, będący odpowiedzią na *linguistic turn*, dokonujący się w obrębie nauk społecznych.

Wiedzę o języku trudno dziś sobie wyobrazić bez wiedzy o społeczeństwie, w którego ramach język funkcjonuje, oraz bez wiedzy o kulturze: „Język i kultura w swoim rzeczywistym historycznym funkcjonowaniu są od siebie nieodłączne: nie jest możliwe istnienie języka (w pełnym rozumieniu tego słowa) nie osadzonego w kontekście kultury, jak również kultury nie posiadającej w swym centrum struktury typu języka naturalnego” (ŁOTMAN, USPIENSKI 1975: 179). Najbardziej przystępnym i bezpośrednim źródłem wiedzy o kulturze niekoniecznie muszą być teksty literatury wysokiej. O wiele ważniejsze, bo osadzone głęboko w powszechnym społeczno-kulturowym systemie, są teksty potoczne — teksty odtwarzane w środowisku swego funkcjonowania na szeroką skalę. Specyficznym przypadkiem tekstu potocznego jest folklor. R. Sulima określa go jako „tekst o ustabilizowanym planie znakowo-symbolicznym” (SULIMA 2005a: 576). Oznacza to, że folklor narracyjny, będący przedmiotem niniejszych dociekań, nie tylko jest, jak wszystkie inne teksty języka, realizacją określonego językowo-kulturowego systemu; ma ponadto w znacznym stopniu systemowy charakter, co przesądza o tym, że stanowi wręcz idealny przedmiot badań nad obrazem świata zawartym w języku.

Trzeba podkreślić, że tego typu inspiracje i perspektywy badawcze nie są w polskim językoznawstwie niczym nowym. Wystarczy wspomnieć o językoznawstwie kognitywnym, które staje się coraz bardziej popularne (między innymi KUBIŃSKI, KALISZ, MODRZEJEWSKA, red., 1998; KUBIŃSKI, STANULEWICZ 2001, red.; PAWELEC 2005; SOKOŁOWSKA, STANULEWICZ, red., 2006), o lingwistyce kulturowej (ANUSIEWICZ 1995), czy też o programie badań nad językowym obrazem świata (JOS), programie, który sformułował J. Bartmiński i który zyskuje swych zwolenników także poza granicami Polski, w tym zwłaszcza w krajach słowiańskich, między innymi w Czechach (VAŇKOVÁ, NEBESKÁ, SAICOVÁ-ŘÍMALOVÁ, ŠLÉDROVÁ 2005, VAŇKOVÁ 2007). Do dalszych ważnych źródeł, z których czerpie prezentowana praca, zaliczyć można oprócz niemieckiej gramatyki treści (*Inhaltsbezogene Sprachwissenschaft*), której kluczowym przedstawicielem jest L. Weisgerber, również prężnie rozwijającą się krytyczną teorię dyskursu związaną z propozycjami badawczymi T. van Dijka i innych. Warto też nadmienić, że postulat badań nad człowiekiem jako nosicielem systemu językowego i kulturowego zyskuje zastosowanie również w teorii literatury, zwłaszcza w narratologii, koncentrującej swą uwagę na relacjach między strukturą narracji i poznaniem. Podstawowa teza współczesnych teorii narracji sprowadza się do stwierdzenia, że doświadczenie organizowane jest według tego samego systemu, którym kieruje się fabularyzacja.

Przedstawiana praca czerpie ponadto z badań nad semiotycznym wymiarem gatunków folkloru narracyjnego, prowadzonych w ramach szkoły moskiewsko-tartuskiej (B. Uspienski, J. Łotman, P. Bogatyriew i inni) oraz nad poznawczym wymiarem tekstów folkloru, który można sprowadzić do problemu reprezentacji świata w folklorze (KADŁUBIEC 1999; SIMONIDES 1981; SULIMA 1980). Jeśli pozostać przy propozycjach, z których czerpie niniejsza rozprawa, nie można nie wspomnieć o pracach P. Kowalskiego, cechujących się ścisłym uwzględnianiem kulturowego — historycznie zmiennego — podłoża tekstu, który wspomniany autor wykorzystuje jako środek rekonstrukcji mentalności związanej z konkretną sytuacją historyczną (KOWALSKI 2000a).

Tekst folkloru narracyjnego, jako specyficzny przypadek potocznego tekstu, ma dwa kluczowe wymiary: pierwszy z nich to wymiar poetycki, ściśle związany z fenomenem indywidualności twórczej, choć oczywiście każdą podobną indywidualność kształtuje środowisko społeczno-kulturowe, w którym jest osadzona. Drugim z kolei jest wymiar kognitywny, czyli poznawczy, mający wyjątkowe znaczenie dla antropologicznie rozumianych badań nad językiem i kulturą. W centrum uwagi w niniejszej pracy znajduje się właśnie poznawczy i systemowy (kulturowo i społecznie uwarunkowany) wymiar tekstu potocznego.

Pierwszy rozdział rozprawy ma za zadanie w miarę dokładne określenie kategorii „potoczność”. Stanowi on próbę udzielenia odpowiedzi na następujące pytania: Jaka jest różnica między tekstami potocznymi a resztą tekstów? Jaka zachodzi relacja między tekstem potocznym a folklorem narracyjnym?

Drugi rozdział poświęcony jest relacji między systemem językowym i obrazem świata rozumianym jako doświadczana rzeczywistość. Celem, który ma do spełnienia ten fragment pracy, jest zaprezentowanie języka jako podstawowego warunku poznania. Centralną kategorię tej części rozprawy stanowi dyskurs rozumiany jako sfera wzajemnych oddziaływań między językowym i kulturowym systemem (*langue*) oraz tekstem rozumianym jako jego realizacja (*parole*). Dla metodologii przedstawionych badań najważniejsze znaczenie ma wskazanie różnicy między językowym systemem jako takim a tą jego częścią, która bezpośrednio przekłada się na formę potocznych tekstów i na sposób ich odczytywania, czyli na ich obiegową treść.

Trzeci rozdział poświęcono problematyce relatywizmu językowego i kulturowego. Jeśli elementem teorii dyskursu jest teza o jego zmienności, wydaje się konieczne postawienie w tym kontekście pytania o limity owej zmienności. Chodzi również o określenie, w jakim stopniu językowo i kulturowo konstruowany obraz świata jest „obrazem”

arbitralnym, a w jakim stopniu stanowi przejaw postulowanej przeddoświadczeniowej rzeczywistości. Inaczej mówiąc, w rozdziale poruszam kwestię stopnia, w jakim obraz świata jest reprezentacją języka i kultury (rozumianych jako w miarę zazębiające się porządki symboliczne, lub też semiotyczne systemy), a w jakim stanowi reprezentację samej postulowanej „obiektywnej” czy intersubiektywnej rzeczywistości. Frapujące pytanie o przygodność języka i kultury ma znaczenie kluczowe nie tylko dla antropologii, nieobce jest również językoznawstwu, czego dowodzi etnolingwistyka inspirowana pracami W. von Humboldta, E. Sapira i B.L. Whorfa, czy też kwestia arbitralności w strukturalizmie F. de Saussure’a, zrelacjonowana między innymi przez T. de Maura (SAUSSURE DE 1996: 381—428).

W czwartym rozdziale poruszono kwestię kategoryzacji, wokół której osnuta jest cała argumentacja pracy. Próbuje tutaj wykazać, że teorię kategoryzacji, która w ramach językoznawstwa kognitywnego wiązana bywa z płaszczyzną leksykalną języka, można zastosować również do określania szerszych jednostek języka — czy to sądu (opinii), czy też samej narracji. Narrację można rozumieć jako „porządkowanie” fragmentów doświadczanej rzeczywistości przez fabułę w drodze transformowania doświadczonych treści w „łańcuchy” zdarzeń, uporządkowane przez relacje przyczynowo-skutkowe, kształtujące się pod wpływem specyficznego systemu, charakterystycznego dla każdego gatunku narracyjnego. Przyjmujemy, że podobny proces, który polega na **wybiórczym zapominaniu** i który w semiotyce określany bywa mianem semiozy, można uważać za przypadek kategoryzacji udostępniającej świat człowiekowi dzięki względnemu uproszczeniu i unieruchomieniu tegoż świata. Jeśli rozumieć kategoryzację w ten właśnie sposób, za jej specyficzny przypadek uznać można — oprócz reprezentacji doświadczanej rzeczywistości w postaci potocznej narracji — również kluczową dla teorii folkloru pamięć. Przejawem tendencji do kategoryzacji jest między innymi oparty na twórczym zapominaniu proces folkloryzacji tekstu czy idealizacji bohatera w folklorze, jest nim także formuliczność tekstu oraz w miarę trwała morfologia, którą odznacza się zwłaszcza bajka magiczna (PROPP 1999). Formą kategoryzacji rozumianej jako proces porządkowania — upraszczania i utrwalania — rzeczywistości jest wreszcie samo myślenie magiczne. To w gruncie rzeczy podstawowa propozycja przedstawianej pracy.

Problem relatywizmu językowego i kulturowego, który dotyczy teorii kategoryzacji, odnosi się w równym stopniu do konstruowania fabuły, czyli „przekładu” w miarę różnorodnego i zmiennego świata doświadczanego, na trwały i względnie uporządkowany świat przedstawiony. Mechanizmy potocznego konstruowania fabuły mogą być

stosunkowo zróżnicowane. Mówiąc inaczej: odtwarzanie bezpośredniej reprezentacji świata w narracji zawsze nosi znamiona wybiórczości i wynalazku (czyli zapominania tego, co było), znamiona fabulacji. Podobnym procesem rządzi określony kod, rozumiany jako dyskursywnie uwarunkowane reguły budowania obrazu świata. Fakt, że świat przedstawiony jakiegokolwiek narracji nigdy nie jest dokładnym odbiciem świata doświadczanego, lecz zawsze tylko jego mniej lub bardziej udaną reprezentacją, nasuwa podstawowe pytanie o kolektywnie uwarunkowane czy utrwalone mechanizmy tworzenia owych reprezentacji. Kluczowym kodem, czyli systemem porządkującym, którego przejawy stanowią przedmiot niniejszej pracy, jest magia, rozumiana jako działaniowy i poznawczy system oraz jako określona wykładnia świata. Daje ona człowiekowi — często złudne — przeświadczenie, że potrafi niemal wszystko wytłumaczyć i przewidzieć, że zdoła w pełni kontrolować swoją teraźniejszość i przyszłość.

Piąty rozdział podejmuje problem wzajemnej przekładalności teorii kategoryzacji, wypracowanej w ramach kognitywizmu, oraz teorii semiozy, kluczowej dla semiotyki, w której ramach równie ważnym zagadnieniem jest językowe i kulturowe konstruowanie rzeczywistości.

Szósty rozdział stanowi kontynuację problematyki relatywizmu językowo-kulturowego. Jego celem jest wskazanie w miarę uniwersalnych elementów w obrazie świata oraz ich wykładników językowych. Uniwersalizm tych elementów może wynikać z samych warunków ludzkiego bycia w świecie i z praw rządzących ludzkim poznaniem. Za przykład służyć tu metafory orientacyjne (góra — dół, przód — tył). Na ich uniwersalizm wskazali G. Lakoff i M. Johnson. Metafora i metonimia ważne są dla niniejszego wywodu jeszcze z tego względu, że stanowią kognitywną podstawę praw magii (prawa podobieństwa i prawa styczności), sformułowanych przez J.G. Frazera. Fakt, że ludzkie poznanie zawsze cechuje kierunek od konkretnego do abstraktu, przekłada się na teorię symbolu, którego istota sprowadza się do wielości znaczeń skoncentrowanych wokół jednego znaczenia wyjściowego. Rozdział ma również za zadanie unaocznić fakt, że symbol, rozumiany jako określony znaczeniowy inwariant — uniwersalny w tym sensie, że w różnym stopniu przekraczający granice poszczególnych języków i kultur — może być tłumaczony fenomenologicznie zwróceniem uwagi na relatywnie uniwersalny wymiar uwarunkowań ludzkiego życia w świecie (*conditio humana*).

Siódmy rozdział ma na celu zbadanie jednostek różnych poziomów języka, które cechuje wzajemna przekładalność. Chodzi — mówiąc dokładniej — o strukturalne podobieństwa między obrazami (konotacjami) towarzyszącymi pojęciom języka naturalnego, wypowiedzeniami

(sądami) oraz narracjami. Można pod tym względem mówić o związanych z sobą znaczeniowo trzech płaszczyznach językowego systemu: stereotypu jako powtarzalnego i uproszczonego obrazu rzeczywistości na poziomie słowa, obiegowego sądu i obiegowej narracji. Stereotyp pokazano tu jako niezbywalny warunek wszelkiego poznania i komunikacji, będący zarazem warunkiem i wynikiem kategoryzacji. Powtarzalność i formuliczność sądów i tekstów, stanowiąca również efekt kategoryzacji, nie jest zaś niczym innym, jak tylko przejawem systemowego charakteru języka i kultury, rozumianych jako warunek istnienia uporządkowanego kosmosu, sfery poznawczego komfortu i bezpieczeństwa.

Ósmy rozdział poświęcono relacji między narracją i pamięcią. Jego najważniejszą propozycją jest teza, że pamięć to specyficzny przypadek kategoryzacji. Obiegowe narracje na temat przeszłości mogą dzięki kolektywnie uwarunkowanemu zapomnieniu, towarzyszącemu każdemu procesowi zapamiętywania, funkcjonować jako esencjalne medium enkulturacji i konstruowania tożsamości, jako medium komunikacji społecznej, w której ramach realizuje się społeczny czy środowiskowy konsensus. Polega on na posługiwaniu się w miarę jednolitymi systemami znaczenia, czyli systemami konstruowania sensu. Konkluzje poczynione w tym rozdziale pozwalają uznać, że kategoryzacja ma charakter stopniowalny. Wprawdzie wypowiedzi językowo-kulturowe uczestniczą w zauważaniu wszelkich „faktów”, niemniej jednak ich dominację w mniejszym lub większym stopniu ogranicza zmysłowo postrzegana rzeczywistość. Im mniej bezpośredniego kontaktu z rzeczywistością — choćby dlatego, że jest ona w różnym stopniu odległa w przestrzeni lub w czasie, tym wyraźniejsza staje się dominacja językowo-kulturowych wypowiedzi w jej odtwarzaniu.

Człowiek żyje w świecie, który jawi mu się jako sprawdzony przez innych ludzi, między innymi przez jego przodków, krewnych, towarzyszy. Jest zatem także skazany na narracyjne relacje anonimowych świadków różnych zdarzeń oraz na mediację licznych pośredników, za pomocą których owe narracje do niego docierają. Światotwórcza działalność języka i kultury jest najmniej wyraźna — choć niewątpliwie obecna — w sferze bezpośrednio doznawanej rzeczywistości. Wyraźniejszą postać ma w sferze autentycznych doświadczeń odtworzonych w narracji, a jeszcze wyraźniej przejawia się w sferze rzekomego doświadczenia drugiej osoby, odtworzonego w narracji, która przeszła przez kolektywny „filtr” uczestników łańcucha nadawczo-odbiorczego.

Dziewiąty rozdział stanowi praktyczne rozwinięcie sformułowanej wcześniej (w drugim rozdziale) tezy, że językowy obraz świata ma charakter wielowarstwowy, skomplikowany, heterogeniczny, czasem we-

wewnętrznie sprzeczny oraz że JOS i obraz świata niekoniecznie muszą w pełni wzajemnie się na siebie przekładać. Konkluzją tego rozdziału jest ostrzeżenie przed odtwarzaniem systematyczności porządku językowo-kulturowego, bez uwzględniania obecnych w nim „szczelin”, „pęknięć”, paradoksów, niekonsekwencji. Podstawą źródłową, którą poddano tu analizie, są materiały folklorystyczne i etnograficzne zebrane na terenie Śląska Cieszyńskiego.

W dziesiątym rozdziale przedstawiono magię jako poznawczy i działaniowy system, rzutujący na procesy kategoryzacji, które dokonują się w jego ramach. Za środek wprowadzenia czytelnika do problematyki magicznego myślenia oraz mowy magicznej wykorzystane tu zostały — oprócz klasycznych prac J.G. Frazera, M. Maussa, B. Malinowskiego i innych autorów — propozycje M. Eliadego oraz A. Guriewicza, które prymarnie nie bywają kojarzone z teorią magii.

Jedenasty rozdział stanowi prezentację praktycznego zastosowania zasady, według której język jest źródłem wiedzy o człowieku. Na podstawie analizy cieszyńskich tekstów gwarowych autor próbuje wyłonić ujawniające się w nich elementy i sedymenty (relikty) magicznego myślenia, a następnie stara się odtworzyć tę część „gramatyki narracji” (KRAWCZYK-WASILEWSKA 1986: 169) badanych tekstów, która wykazuje związek z myśleniem magicznym. Analizę tekstów poprzedza skrótowe zasygnalizowanie terenu, z którego pochodzą badane teksty, jak również teoretyczne uwarunkowania i zasady interpretacji owych tekstów. Specyfika Śląska Cieszyńskiego, z którego pochodzą analizowane materiały, nie ma bezpośredniego znaczenia dla prezentowanej tu argumentacji, jeśli przyjąć, że przedmiotem niniejszych zainteresowań jest zjawisko, które przekracza granice kultur, narzeczy czy języków narodowych. Nieoceniona wartość wybranego terenu badań tkwi przede wszystkim w ogromnym dorobku zajmujących się nim folklorystów, którzy dostarczają wszystkim zainteresowanym wyjątkowo bogatej i usystematyzowanej bazy materiałowej. Świadomie więc skorzystano zarówno z tekstów zapisywanych przez cieszyńskich folklorystów od połowy XX wieku, jak i z tekstów pozyskanych w drodze badań terenowych stosunkowo niedawno, by wykazać relatywną żywotność badanych zjawisk.

Zakończenie, będące podsumowaniem badań właściwych, potwierdza tezę, że myślenie magiczne jest nie tylko systemem znaczeniowym, który rzutuje na habitualne kierunki kategoryzacji, dokonywanej przez swych nosicieli, lecz że może być również rozpatrywane jako jeden z przejawów tendencji do kategoryzacji; tendencji do racjonalizacji świata i obcych czy własnych zachowań w tym świecie, do podporządkowania świata językowi; tendencji do *kosmosu* rozumianego

jako sfera przewidywalności i sensu, nawet jeżeli ceną, którą przychodzi za uzyskany w ten sposób *kosmos* (czyli „porządek”) zapłacić, jest czasem iluzja czy autoiluzja. Warto w tym kontekście nadmienić, że nie dotyczy to bynajmniej tylko i wyłącznie człowieka funkcjonującego w ramach kultury zdominowanej przez magię. Dotyczy to — w mniejszym lub większym stopniu — człowieka jako takiego.

Mam miły obowiązek podziękowania za wieloletnią pomoc, jak również za krytyczne uwagi do roboczych wersji tekstu Panu Profesorowi Danielowi Kadłubcowi. Za krytyczne uwagi do dwóch początkowych rozdziałów dziękuję Panu Profesorowi Jerzemu Bartmińskiemu. Za dyskusje, w których trakcie dojrzewała koncepcja niniejszej pracy, oraz za różne formy pomocy składam podziękowania Vítowi Pokornému, Jaroslavie Gajdošovej, Michaeli Peroutkovej i Alešowi Bláhovi. Za skanowanie i przenoszenie materiałów archiwalnych do wersji elektronicznej dziękuję Lukášowi Horákowi. Władzom Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach dziękuję za roczny urlop naukowy, który umożliwił mi dokończenie pracy. Za niepowtarzalną atmosferę, w której mogłem pracować nad poszczególnymi rozdziałami, dziękuję Kolegom z byłej Katedry Folklorystyki Ogólnej i Stosowanej w Cieszynie. Zaznaczam jednocześnie, że żadnej z wymienionych tu osób ani instytucji nie należy obarczać odpowiedzialnością za pozostałe w tekście ewentualne błędy i uchybienia.

Indeks osobowy

A

Aarne Antti 15, 224, 289
Adamowski Jan 65, 104, 106, 289
Anusiewicz Janusz 8, 49, 59, 61,
72, 289, 291—293
Apel Karl Otto 55, 63, 73—75, 84,
98—101, 289
Arendt Hannah 40—42, 55, 62,
125, 289
Armstrong Joe D. 90, 294
Arystoteles 82, 88, 100, 106
Assmann Jan 137, 138, 143, 289

B

Bachtin Michaił Michajłowicz 279,
285, 286, 289
Baldwin Elaine 27, 289
Banasiak Bogdan 291
Barański Janusz 27, 114, 289
Barthes Roland 26, 37, 39, 40,
122—126, 129, 130, 289
Bartmiński Jerzy 7, 8, 14, 18, 20,
39, 49, 56, 64, 77, 87, 118,
120—122, 132, 180, 289—292,
294, 296, 298

Baudrillard Jean 36, 290
Bense Max 70, 226, 290
Benveniste Émile 69, 290
Berej Joanna 295
Berger Peter Ludwig 48, 290
Berka Karel 290
Bláha Aleš 14
Blum-Kulka Soshana 52, 290
Boček Josef 291
Bocheński Józef Maria 100, 101,
290
Bogatyriew Piotr Grigorijewicz 9,
18—24, 28, 32, 33, 140, 290
Borges Jorge Luis 136, 290
Brednich Rolf Wilhelm 15, 290
Bürger Gottfried August 257
Bruno Giordano 182, 184, 290
Brunvand Jan Harold 15, 17, 290
Brückner Aleksander 112, 290
Buchowski Michał 179, 183, 290,
294
Buczyńska-Garewicz Anna 70, 226,
289
Burszta Wojciech Józef 48, 179,
183, 205, 206, 210, 290

Bužeková Tatiana 117, 279, 290
Bystroń Jan Stanisław 255, 290

C

Čapek Jakub 292
Carter Chris 16
Cassirer Ernst 64, 69, 83, 90, 99,
112, 179, 180, 207, 281, 290
Cawelti John G. 119, 290
Čermák František 297
Čermák Josef 295
Černý Jiří 101, 291
Červenka Miroslav 297
Chadwick Munro Hector 143
Chvatík Ivan 293
Cichowicz Stanisław 292
Cocchiara Giuseppe 32, 202, 291
Coseriu Eugenio 50, 291
Culler Jonathan 69, 70, 72, 98,
159, 291
Czerwińska Małgorzata 7, 289,
291, 297, 298
Czubala Dionizjusz 15, 16, 23, 27,
36, 39, 280, 281, 291

D

Davidson Donald 76, 291
Dąbrowska Anna 292, 293
Dejmalová Kateřina 291
Derrida Jacques 26, 41, 100, 226,
291
Descombes Vincent 100, 159, 291
Dijk Teun Adrianus van 8, 52, 94,
95, 283, 290, 291, 298
Dobosz Artur 202, 291
Dokulil Miloš 49, 293
Dudzińska-Facca Anna 295
Dülmen Richard van 223, 291
Duszak Anna 52, 283, 291
Dziadek Adam 289

E

Eco Umberto 28, 43, 80, 81, 84,
88, 93—95, 98, 101, 102, 119,
151, 152, 156, 227, 291

Eisler Rudolf 81, 291
Ekholm Gordon F. 293
Eliade Mircea 13, 105, 110, 111,
133, 141, 143, 144, 147—149,
157, 158, 162, 169, 171, 176,
183, 184, 186, 188—195, 197,
201, 203, 211, 255, 291
Elzenberg Henryk 295
Emmerich Roland 16
Engelking Anna 178, 182, 205,
208, 211, 291
Erben Karel Jaromír 257
Evans-Pritchard Edward Evan 203,
204, 216, 292

F

Fairclough Norman 52, 283, 291
Fay Brian 48, 54, 63, 64, 280, 292
Fiala Jiří 300
Fife James 89, 98, 100, 159, 194,
292
Fleischer Michael 42, 43, 60, 292
Forrest Linda 298
Foucault Michel 19, 23, 52, 53, 74,
177, 184, 199, 202, 292
Frank Manfred 38, 54, 75, 226,
292
Frazer James George 11, 13, 179,
182, 183, 207, 211, 281, 292
Freud Sigmund 178, 179, 218, 292
Fulka Josef 177, 292

G

Gadamer Hans-Georg 17, 34, 37,
43, 44, 47, 227, 292
Gajdošová Jaroslava 14
Gajdzica Jerzy 165, 292
Garewicz Jan 290
Gašior-Niemiec Anna 293
Gennep Arnold van 142, 159, 255,
261, 292
Gipper Helmut 95, 292, 299
Giza Anna 52, 292
Głowiński Michał 25, 131, 292
Goethe Johann Wolfgang von 253

Gordon Stuart 16
 Grochowski Grzegorz 290, 291, 298
 Grygar Jakub 284, 292
 Grzegorzczkova Renata 50, 121, 206, 290—292, 294
 Grzybek Peter 292
 Guiraud Pierre 59, 61, 62, 68—70, 101, 109, 177, 198, 199, 292
 Güntert Hermann 299
 Guriewicz Aron Jakowlewicz 13, 149, 180, 184, 187, 189, 192, 194, 195, 197, 201, 207, 209, 211, 258, 260, 285, 288, 292, 293

H

Hajný Josef 290
 Halbwachs Maurice 137—140, 143, 293
 Hee Kim Myung 298
 Heidegger Martin 37, 104, 169, 293
 Heintel Erich 73, 84, 85, 91, 99, 100, 293
 Helbig-Mischewski Brigitta 42, 43, 293
 Heppe Heinrich 283, 293
 Herold Erich 292
 Herskovits Melville Jean 176, 293
 Hjelmslev Louis 35, 49, 50, 293
 Hlaváček Jakub 290
 Hołówka Teresa 64, 126—128, 155, 161, 293, 299
 Horák Lukáš 14
 Howarth David 52, 293
 Humboldt Wilhelm von 10
 Hušek Vít 109, 111, 132, 293
 Husserl Edmund 34, 47, 48, 50, 72, 74, 75, 86, 89, 90, 94, 293

I

Inhelder Bärbel 178, 297

J

Jacobi Jolande 105, 153, 293
 Jäger Siegfried 52, 283, 293

Jakobson Roman 18—25, 28, 32, 33, 62, 63, 101, 108, 140, 177, 179, 290, 293
 Janeček Petr 15—18, 27, 36, 42, 118, 182, 280, 281, 293
 Jankowska-Marcol Katarzyna 194, 210, 218, 293
 Janus Elżbieta 295, 299
 Japola Józef 296
 Jekiel Wojciech 291
 Jeżowicz Józef 286, 293
 Johnson Mark 11, 56, 71, 80, 82, 83, 90, 91, 103, 104, 106, 111—115, 120, 121, 137, 295
 Jung Carl Gustav 105, 176, 293

K

Kaczyński Maciej 289
 Kadłubiec Karol Daniel 9, 14, 17, 33, 34, 144, 145, 172, 224, 283, 286, 293
 Kajfosz Jan 17, 30, 36, 50, 61, 62, 163, 168, 181, 194, 200, 201, 204, 211—213, 214, 216—218, 223, 279, 294
 Kalaga Wojciech 54, 69, 98, 122, 176, 226, 294
 Kalisz Roman 8, 89, 103, 294
 Kalnická Zdeňka 297
 Kania Ireneusz 294
 Kardela Henryk 68, 77, 89, 109, 206, 292, 294, 295
 Karfik Filip 291
 Keil Geert 102, 294
 Keller Reiner 283, 294
 Kieckhefer Richard 197—199, 201, 294
 Kocjan Krzysztof 291
 Koj Leon 290, 296
 Kolár Jaroslav 289, 292, 293
 Kolberg Oskar 208
 Kołakowski Leszek 90, 91, 294
 Korzyk Krzysztof 120, 294
 Kowalska Małgorzata 295
 Kowalski Andrzej Piotr 183, 202, 294

Kowalski Jan Wierusz 291
 Kowalski Piotr 9, 16, 18, 19,
 23—25, 27, 34, 41, 43, 44, 59,
 60, 105, 108, 110, 118, 119, 125,
 130, 145, 159, 164, 165, 199,
 206, 216, 218, 225—227, 243,
 252, 255, 267, 294
 Kozelská Irena 295
 Kratochvíl Zdeněk 129, 294
 Krawczyk-Wasilewska Violetta 13,
 16—19, 21, 27, 38, 42, 105, 142,
 294
 Krapiec Mieczysław Albert 61, 66,
 81, 90, 94, 112, 113, 137, 294
 Krekovičová Eva 290, 299
 Kronenfeld David B. 90, 294
 Król Marcin 293, 296
 Królak Sławomir 290
 Krzemieniowa Krystyna 294
 Krzeszowski Tomasz Paweł 120,
 121, 295
 Krzyżanowski Julian 15—17, 19,
 35, 127, 208, 295
 Kuba Oldřich 293
 Kubica-Heller Grażyna 283, 295
 Kubiński Wojciech 8, 295
 Kucianka Jadwiga 292
 Kupis Bogdan 296
 Kusá Mária 295
 Kurkowska Halina 59, 295
 Kwaśnica Robert 48, 53, 54, 56,
 63, 91, 295

L

Lakoff George 11, 56, 71, 80,
 82—84, 89—91, 103, 104, 106,
 111—115, 120, 121, 137, 177,
 295
 Langacker Ronald W. 65, 111, 295
 Lazarová Jana 291
 Le Goff Jacques 19, 24, 138, 148,
 150, 189, 202, 260, 283, 295
 Lebeda Agnieszka 197, 216, 295
 Leibniz Gottfried Wilhelm 187, 295
 Lévi-Strauss Claude 82, 295

Libera Zbigniew 104, 105, 133, 184,
 187, 243, 294, 295
 Linneusz Karol (Carl von Linné) 82,
 88
 Lippmann Walter 121, 295
 Lombardi Paolo 182, 183, 199, 202,
 295
 Longhurst Brian 289
 Luckmann Thomas 48, 290, 297
 Lukeš Dominik 295
 Lyotard Jean Francois 130,
 283—285, 295

Ł

Łotman Jurij Michajłowicz 8, 9, 30,
 62, 144, 163, 164, 260, 295, 297
 Łoziński Jerzy 289
 Ługowska Jolanta 20, 21, 117, 226,
 296
 Łypacewicz Stanisław 293
 Łysiak Wojciech 22, 296

M

Maćkiewicz Jolanta 35, 45, 48, 49,
 51, 54, 60, 64, 79, 80, 82, 83,
 86, 89, 90, 137, 155, 156, 172,
 296
 Malinowski Bronisław 13, 182, 205,
 206, 281, 296
 Marcelli Miroslav 292
 Marcelliová Mária 292
 Margasiński Janusz 297
 Marody Mirosława 48, 65, 296
 Martens Ekkehard 294
 Matuszewski Krzysztof 291
 Mauro Tulio de 10
 Mauss Marcel 13, 179, 180, 182,
 183, 187, 206, 211, 281, 296
 Mayenowa Maria Renata 293, 295,
 299
 McCracken Scott 289
 Meyer-Lübke Wilhelm 299
 Miceli Silvana 96, 97, 175, 296
 Michalski Krzysztof 293
 Migasiński Jacek 295

Ming Pu Ming 298
Mirek Ryszard 297
Modrzejewska Ewa 8, 295
Muszyński Zbysław 49, 69, 296

N

Našinec Jiří 296
Nawrocki Witold 298
Nebeská Iva 8, 299
Nekula Marek 298
Němec Jiří 292
Neugebauer-Wölk Monika 282, 296
Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława 18—20, 41, 65, 199, 208, 296
Niżnik Józef 290
Nowak Andrzej J. 297
Nowakowska-Kempna Iwona 296

O

O'Bannon Dan 16
Oehler Klaus 77, 93, 94, 296
Ogborn Miles 289
Ogden Charles Kay 68, 76, 109, 296
Ogrocká Jana 292
Okopień-Sławińska Aleksandra 25, 131, 292
Ondrusz Józef 172, 224, 228, 230, 234, 236, 241, 253, 264, 265, 267—269, 273, 276, 277, 286, 296
Ong Walter Jackson 192, 296
Otto Rudolf 157, 158, 296
Owczarek Bogdan 139, 297

P

Pajdzińska Anna 60, 297
Panczová Zuzana 16, 297
Patočka Jan 41, 53, 55, 74, 76, 84, 98, 99, 297
Pawelec Andrzej 8, 297
Pawluczuk Włodzimierz 177, 297
Pechar Jiří 295, 300
Peirce Charles Sanders 68, 70, 95, 97, 98, 108, 176, 206, 297, 298

Pelc Jerzy 290, 296
Peregrin Jaroslav 17, 38, 72, 85, 86, 291, 297
Peroutková Michaela 14
Petříček Miroslav 26, 291, 292
Piaget Jean 178, 297
Piatigorski Aleksander 30, 297
Piekot Tomasz 52, 297
Pittermannová Marcela 297
Pokorný Martin 289
Pokorný Petr 195, 297
Pokorný Vít 14
Polanyi Michael 48, 297
Polo Marco 88
Pomian Krzysztof 296
Poręba Marcin 292
Porzig Walter 72, 111, 112, 175, 297
Pospíšilová Jana 290, 299
Propp Władimir Jakowlewicz 10, 142, 224, 297
Puzynina Jadwiga 64, 297

R

Raclavská Jana 294
Redfield Robert 293
Rejchrt Miloš 297
Reszke Robert 292
Richards Ivor Armstrong 68, 76, 109, 296
Ricoeur Paul 62, 108, 109, 111, 113, 132, 136—138, 226, 227, 293, 297
Rodak Magda 291
Roesler Alexander 84, 94, 97, 297
Röhrich Lutz 33—35, 297
Rodak Paweł 291
Rorty Richard 61, 297
Rosiński Tomasz 289

S

Saicová-Řimalová Lucie 8, 299
Salwa Piotr 291
Sapir Edward 10, 167, 226, 297, 299
Saussure Ferdinand de 10, 68, 69, 96, 109, 159, 175, 297

Schaff Adam 41, 75, 297
 Schnädelbach Herbert 294
 Schütz Alfred 48, 297
 Schwarz Monika 65, 77, 86, 97,
 156, 160, 298
 Searle John 114, 298
 Sebeok Thomas Albert 70, 95, 176,
 298
 Siemek Andrzej 292
 Simonides Dorota 9, 33, 181, 281,
 298
 Sirovátka Oldřich 19, 22, 298
 Skorupka Stanisław 59, 295
 Skucińska Anna 298
 Šlédrová Jasňa 8, 299
 Sławiński Janusz 25, 131, 292
 Šmahelová Hana 297
 Smith Greg 289
 Smolińska Teresa 293
 Sobol-Jurczykowski Andrzej 290
 Sokol Jan 17, 87, 292, 298
 Sokołowska Olga 8, 298
 Staniewska Anna 290
 Stanosz Barbara 297
 Stanulewicz Danuta 8, 295, 298
 Staszczak Zofia 157, 298
 Stomma Ludwik 159, 163, 298
 Sulima Roch 8, 9, 18, 19, 22, 28,
 34, 44, 45, 57, 142, 226, 298
 Szacka Barbara 130, 137, 142, 149,
 298
 Szacki Jerzy 192, 296, 298
 Szymański Sebastian 292

T

Tatarkiewicz Anna 291
 Taylor John R. 72, 298
 Themerson Stefan 294
 Thompson Stith 15, 16, 224, 298
 Thoms William 39, 298
 Todorov Tzvetan 31, 298
 Tokarski Ryszard 60, 64, 121, 297,
 298
 Tomlin Russel S. 52, 298

Toporow Władimir Nikołajewicz 104,
 159, 216, 243, 267, 299
 Trávníčková Olga 299
 Trier Jost 72, 175, 299
 Turner Mark 139, 299

U

Uhlíř Kamil 290
 Uspienski Borys Andrejewicz 8, 9,
 62, 135, 138, 140, 141, 143, 150,
 164, 193, 196, 197, 199, 260,
 280, 295, 299

V

Vaňková Irena 8, 17, 41, 60, 61, 94,
 299
 Vanovičová Zora 181, 299
 Vyskočilová Eva 297

W

Waligórska Anna 154, 208, 299
 Waliński Michał 298
 Weisgerber Leo 8, 17, 40, 50, 54,
 55, 61, 65, 72, 73, 77, 80,
 83—87, 90, 97, 99, 102, 103,
 130, 137, 167, 175, 207, 289,
 299
 Whorf Benjamin Lee 10, 70, 76, 84,
 130, 157, 227, 299
 Wieczorek Aleksandra 294
 Wierzbicka Anna 54, 55, 167, 299
 Wilmoth Stan 90, 294
 Wirth Uwe 95, 296, 297, 298, 300
 Wittgenstein Ludwig 38, 41, 44, 73,
 99—101, 226, 227, 300
 Wojcieszak Janusz 298

Z

Zembrzuski Stanisław 290
 Zimand Roman 297

Ž

Žylko Bogusław 296, 297, 299

Jan Kajfosz

Magic in common narration

S u m m a r y

The publication deals with manifestations and relics of magical thinking in narrative folklore of Teschen Silesia. First chapters follow cognitive dimension of folklore and common texts in general. These texts are conventional in the sense that they are often repeated inside one communicative group. Habitualization based on more or less accurate repeatability of stereotypes (and corresponding experiences), motives, action scenarios, rationalizations and motivations, is the source of relatively stabile world image. Language-cultural system participates this way in constitution of experiences of its agents. Some of these experiences — in the form of text — establish itself (they become repeatable), and thus influence the language-cultural system. We can speak here of inner dialectics of discourse, which not only constitutes experiences of its agents, but is under their influence at the same time.

The key concept is categorization, understood as simplification and stabilization of too complex and ever changing world through language — and not just through its concepts and pictures connected to them in consciousness (stereotypes), but through repeatable propositions and narrations. Based on concepts and images connected to them, corresponding texts (propositions and narrations) are created in common language use and vice versa. Thanks to these language elements, but thanks to other repeatable signs and their sequences as well, all considered as part of cultural system, inner confidence can be acquired, that we have cognitive control over our environment. If repeatable narration simplifies and stabilizes reality (understood as diversity and variability in itself), than it can be taken as a specific case of categorization — case of conceptual processing of reality — and its cognitive dimension can be studied.

The less the reality is accessible by immediate sensory experience, meaning it is distant in time or space (far beyond the boundaries of our

Lebenswelt), the better it falls under the rule of concept, judgement and narration as its representations. In common narrations is especially the past being manipulated and rewritten by collective consciousness, according to current values, which are connected to need to legitimize current things, situations and actions. Language and culture — inseparably interconnected semiotic systems — thus command all reality. Empirically apprehended experience is formed by language and culture in lesser scale than past experiences, which can't be immediately verified or falsified. So we can speak about grades of categorization. Narration representing the past (e.g. a legend) often rather represents contemporary codes of human mind than past phenomena of our world, which it seems to speak about.

Magic can be considered specific code (*langue*) which is brought about in the form of experiences, actions and texts (*paroles*). The author of this text tries to prove that not only cases described by classics (J.G. Frazer, M. Mauss, E.E. Pritchard, etc.), but also conceptions of isomorphism and cyclic time described by M. Eliade in his *Myth of Eternal Return*, as well as countless manifestations of vulgar medieval culture described in works of A. Gurevich or J. Le Goff, can be described as magic. He also tries to demonstrate actuality of magic thinking, using texts of contemporary pop culture. But above all he analyses and interprets, looking for manifestations and relics of magic thinking, folklore narrations collected in Teschen Silesia during second half of twentieth century.

Laws of magic described by J.G. Frazer and M. Mauss are nevertheless the point of departure of this publication. The author tries to demonstrate that resemblance and contact are not only essence of magic, but that they are the essence of cognitive control of the world in general. So he concentrates on metaphores and metonymy on one side, and on iconic and indexical signs (Ch.S. Pierce) on the other side. He tries to show, that laws formulated by classics of anthropological theory of magic are sufficient for explanation of variable manifestations of magic thinking in folk culture of Teschen Silesia. The author considers magic thinking radical form of categorization — i.e. cognitive control of the world which stems from human needs of stability and safety, especially from the need to eliminate uncontrollable chance and to explain „everything“. The main reason why some manifestations and relics of magic thinking endure till today is heterogeneity (situational character) of common thinking, which is able to unite meanings which exclude each other, without letting such paradoxes be evident.

Jan Kajfosz

Magie in der Alltagsnarration

Zusammenfassung

Die Publikation ist Manifestationen und Relikten des magischen Denkens in der narrativen Folklore Teschener Schlesiens gewidmet. In den ersten Kapiteln wird die kognitive Dimension der verbalen Folklore und der Alltagstexte überhaupt überlegt. Diese Texte haben einen konventionellen Charakter in dem Sinne, daß sie innerhalb einer Kommunikationsgemeinschaft wiederholt werden. Die Habitualisation, gegründet in der mehr oder weniger genauen Wiederholbarkeit von Stereotypen (und von mit ihnen korrespondierenden Erfahrungen), Motiven, Handlungsszenarios, Rationalisierungen und Motivationen, ist die Quelle von einem relativ stabilen Weltbild. Das sprachlich-kulturelle System partizipiert auf diese Weise an der Konstitution der Erfahrungen seiner Träger. Einige von diesen Erfahrungen — in Gestalt von Texten — etablieren sich (werden wiederholbar) und dadurch beeinflussen sie wieder das sprachlich-kulturelle System. In diesem Zusammenhang kann man von einer inneren Dialektik des Diskurses sprechen, die nicht nur die Erfahrungen seiner Träger konstituiert, sondern sich gleichzeitig unter ihrem Einfluss gestaltet.

Zum Schlüsselbegriff wird hier die Kategorisierung, verstanden als Vereinfachung und Stabilisierung der komplizierten und veränderlichen Welt durch die Sprache — und nicht nur durch ihre Begriffe und mit ihnen verbundene Bilder (Stereotype), sondern auch durch wiederholbare Urteile und Narrationen. In dem alltäglichen Sprachgebrauch werden auf Grund der Begriffe und der mit ihnen zusammenhängenden Vorstellungen Texte (Propositionen und Narrationen) gebildet und umgekehrt. Dank dieser Sprachelemente, sowie auch anderer wiederholbaren Zeichen und ihrer Sekventionen, die als Bestandteil des Kultursystems zu verstehen sind, kann der Mensch die innere Überzeugung gewinnen, daß er seine Umgebung in kognitiver Hinsicht kontrolliert. Wenn die wiederholbare Narration die Wirklichkeit (verstan-

den als Mannigfaktigkeit und Veränderlichkeit an sich) vereinfacht und stabilisiert, kann sie als ein besonderer Fall der Kategorisierung betrachtet werden — ein Fall der begrifflichen Verarbeitung der Wirklichkeit — und man kann ihre kognitive Dimension erforschen.

Je weniger die Wirklichkeit der unmittelbaren sinnlichen Erfahrung zugänglich ist, indem sie entfernt ist — und zwar in Zeit und in Raum (weit hinter den Grenzen der Lebenswelt) — desto reibungsloser unterliegt sie der Macht des Begriffes, des Urteils und der Narration, von denen sie repräsentiert wird. In Alltagsnarrationen wird besonders die Vergangenheit von dem kollektiven Gedächtnis verarbeitet und überarbeitet, und zwar nach aktuellen Werten, die mit dem Bedarf der Legitimierung der gegenwärtigen Tatsachen, Situationen und Handlungen in Zusammenhang stehen. Die Sprache und die Kultur — als ineinandergreifende semiotische Systeme — herrschen demzufolge über die ganze Wirklichkeit. Die empirisch zugängliche Erfahrung wird von der Sprache und der Kultur in geringerem Ausmass geformt, im Vergleich zu vergangenen Erfahrungen, die unmittelbar nicht verifiziert oder falsifiziert werden können. Man kann deswegen von Stufen der Kategorisierung sprechen. Eine Narration, die die Vergangenheit repräsentiert (z.B. Sage), repräsentiert daher oft mehr die gegenwärtigen Kodex des menschlichen Verstandes als die vergangenen Phänomene, von denen sie spräche.

Magie kann als spezifischer Kode (*langue*) betrachtet werden, der sich in Form von Erfahrungen, Handlungen und Texten (*paroles*) realisiert. Der Autor versucht zu zeigen, daß man für Erscheinungen der Magie nicht nur die Fälle, die ihre Klassiker festgestellt haben (J.G. Frazer, M. Mauss, E.E. Pritchard usw.), halten kann, sondern auch die Konzeptionen des Isomorphismus und der zyklischen Zeit, beschrieben von M. Eliade in seinem *Mythos der Ewigen Wiederkehr*, sowie auch unzählige Erscheinungsformen der mittelalterlichen Volkskultur, die in medievistischen Arbeiten von A. Gurevich oder J. Le Goff aufgegriffen werden. Am Beispiel der Texte der gegenwärtigen Popkultur will er weiter demonstrieren, wie lebhaft das magische Denken ist, jedoch insbesondere analysiert und interpretiert er in der Suche nach Manifestationen und Relikten des magischen Denkens die narrative Folklore, die in Teschener Schlesien in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts gesammelt wurde.

Zum Ausgangspunkt werden die Magiegesetze, die von J. G. Frazer und M. Mauss formuliert wurden. Der Autor versucht zu demonstrieren, daß Ähnlichkeit und Kontakt nicht nur das Wesen der Magie darstellen, aber auch das Wesen der kognitiven Beherrschung der Welt überhaupt. Insofern konzentriert er sich einerseits auf Metapher und Metonymie, andererseits auf ikonischen und indexikalen Zeichen (Ch.S. Pierce). Er versucht zu zeigen, daß die Gesetze, die von den Klassikern der anthropologischen Theorie formuliert wurden, für die Erläuterung vielerleien Erscheinungsformen des magischen Denkens in der Volkskultur Teschener Schlesiens ausreichen. Der Autor betrachtet das magische Denken als radikale Form der Kategorisierung, das heisst der kognitiven Weltbeherrschung, die aus dem menschl-

chen Bedarf der Stabilität und Geborgenheit und aus dem Willen, an Ort und Stelle „alles“ zu erklären, hervorgeht. Der Hauptgrund, warum einige Erscheinungsformen und Relikte des magischen Denkens bis heute andauern, ist die Heterogenität (Situationscharakter) des Alltagsdenkens, das im Stande ist, die Bedeutungen einzubeziehen, die sich gegenseitig ausschließen, ohne daß solche Paradoxe evident werden.

Redaktor: Małgorzata Poglódek

Projekt okładki: Paulina Tomaszewska-Ciepły, Lukáš Horák

Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel

Korektor: Ksymena Zawada

Copyright © 2009 by

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-1829-5 (wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-2368-8 (wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 19,75. Ark. wyd. 21,0.

Przekazano do łamania w marcu 2009 r.

Podpisano do druku w maju 2009 r. Papier offset.

kl. III, 90 g

Cena 32 zł

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego

Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego

Druk i oprawa: D&D Sp. z o.o.

ul. Moniuszki 6, 44-100 Gliwice

Cena 32 zł

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2368-8